

je organiziranje života hrvatskih vjernika preuzela zapravo Misija, u koju su vjernici imali više povjerenja. Neko vrijeme je pri Misiji djelovalo i Hrvatsko katoličko akademsko društvo »Stepinac«, a od 1990. do 1996. Hrvatsko kulturno društvo Antun Gustav Matoš. Duže je od njih potrajala folklorna skupina, iako bez posebnih pravila, ustanovljena je 1970. a održala se do danas. Knjizi je dodano i nekoliko priloga: o odnosima Hrvatske i Bavorske, leksikon osoblja, popis voditelja, pomoćnika i suradnika Misije, popis podupiratelja proslave 50. obljetnice, pogovor izdavača, sažetak na njemačkom (knjiga se istovremeno pojavila i na njemačkom jeziku s hrvatskim sažetkom), kazala osobnih i zemljopisnih imena itd.

U tehničkom je pogledu monografija raskošno uređena. Osobno mi se, čak, čini da ponekad ugođaj oka odvlači pozornost od sadržaja teksta. Sagledavši monografiju u cjelini, može se ustvrditi da je ona izvoran i dragocjen doprinos za povijest hrvatske Crkve u iseljeništvu.

Vicko KAPITANOVIĆ

Don Kažimir LJUBIĆ, 1835.–1897., *Život i djelo*, Makarska 1998. (Makarski zbornik 3.) Zbornik radova sa znanstvenog skupa *Don Kažimir Ljubić, 1815.–1897., Život i djelo*, održanog u Makarskoj 23. listopada 1997., Makarska 1998., 295 str. ilustr.

Zbornik je svojevrsna Ljubićeva apoteoza na poliptihu povijesti XIX. stoljeća, na kojem u središnjem okviru, iz mnoštva poznatih osoba hrvatske povijesti i istaknutih Makarana i Primoraca izranja povijesni Ljubićev lik. Tu skupinu likova, političara, kremenjaka, državotvoraca, ali i talijanaša, srbofila, sebeljubaca, koji se otimaju o Makarsku i hrvatsku zemlju, rastežući je svaki na svoj kraj, a oko njih se opet okupljaju manje skupine njihovih sljedbenika i pripuza, ocrtao je jednostavnim potezima pera Frane Glavina (11–40). Tek nabačeni likovi doimaju se upečatljivo upravo svojim oprečnim idejnim stavovima. Nasuprot nekim Makaranima koji su u Makarskom primorju vidjeli samo Srbe, neke svjesne, a neke bez srpske svijesti ali, svugdje Srbe, po porijeklu, po jeziku po običajima« (33) Ljubić je želio vidjeti Hrvate, kao nezavisan narod »slobodan i čvrst u svojoj kući« (127). Slavko Kovačić je do u sitnice prikazao lik dječarca, koji izrasta iz potrgovčene seoske obitelji koja se pretvorila u građansku, sposobnog studenta, koralnog vikara, kapelana i propovjednika, glagoljaša neuobičajenog držanja (dugačke kose koja se spušta iza ušiju, obučena u široke hlače i s visokim šeširom), što je njegovim političkim neprijateljima, koji mu nisu mogli pronaći veće nedostatke, poslužilo za optužbe kod crkvenih vlasti (41–63). Preselivši se 1868. godine u Zadar, gdje je ostao do 1877., Ljubić se, premda svećenik, pretežno bavio kulturnim i političkim poslovima. Bio je tajnik Matice Dalmatinske i razvio opsežnu spisateljsku djelatnost, uređujući Koledar i objavivši nekoliko knjiga, što je iscrpno ocrtao Tomislav Španje (81–104). Godinu dana (1870.–1871.) Ljubić je ujedno bio i urednik *Narodnog lista* i kako izvrsno zapaža Nevenka Bezić Božanić, snažnije ga usmjerio u hrvatskom duhu (105–112). Stijepo Obad oslikao je Ljubića kao zastupnika općina, Makarske, Vrgorca i Metkovića, u dalmatinskom saboru, u koji je bio biran Pavli-

novičevim nastojanjem. Ljubić, koji nije pošao u zabitne Krstacije za župnika, izgovarajući se slabim zdravljem, zauzimao se kao zastupnik kroz 25 godina u svojim saborskim govorima za zapuštenu Dalmaciju i, kako ističe autor, »pridonio nacionalnoj homogenizaciji, političkoj integraciji i modernizaciji života u Dalmaciji« (65–80). Ljubićevu djelatnost u Hrvatskom klubu i *Stranci prava u Dalmaciji* osvijetlio je Marijan Diklić (113–156). Ljubić se naime, već, skoro u početku svog političkog zanimanja, kad je stupio u Narodnu stranku, preko Pavlinovića, upoznao s Kvaternikovom pravaškom idejom koja mu je idejno bila bliska, ali je kao svećenik odbijao Kvaternikove revolucionarne zamisli. Ne slažući se s oportunističkom politikom Narodne stranke Ljubić je 1892. s Biankinijem i još četvoricom zastupnika istupio iz Narodne hrvatske stranke i osnovao Hrvatski klub, koji je svoj stav prema vlastitoj državi izrazio u adresi upućenoj caru. Ujedinjen 1894. s Trumbićevom, Supilovom i Prodanovom pravaškom skupinom, Hrvatski je klub prerastao u *Stranku prava u Dalmaciji* kojoj je Ljubić do smrti, premda potkraj skoro slijep i daleko od središta stranke, u Makarskoj, ostao predsjednik, što pokazuje koliko je njegov ugled povezivao stranku. Svojevrsnu nadopunu spomenutom članku donio je Zoran Ljubić pod naslovom *Pravaške ideje don Kažimira Ljubića* (157–162), dok prilog Stanka Piplovića, u kojem je donesena Korespondencija Kažimira Ljubića (163–204) može poslužiti provjeri interpretiranja Ljubićeve misli. Kao dugogodišnji saborski zastupnik Ljubić nije mogao ostatei neosjetljiv na gospodarske probleme, pa je na temelju statistike, posebnu pažnju posvetio poljodjelstvu, trgovini i prometu, o čemu piše Šime Peričić (205–212). O vezama između Makarske i Korčule u Ljubićevo vrijeme piše Franko Oreb (213–224). Članak Velimira Urlića *Crtice o životu i djelu don Kažimira Ljubića* (225–273) popunja Ljubićev životopis mnoštvom sitnih detalja. Osim podataka o obitelji Ljubić, podataka o Ljubiću kao tvorcu izvorne stenografije, o njegovim sačuvanim portretima, podataka o njegovoj smrti, uz Ljubićevu bibliografiju i literaturu o njemu, čitatelj će naći i mnoštvo crtica, vezanih uz Ljubića, iz makarske prošlosti, podatke o velikim makarskim slavljinama, o makarskoj općini, Makarsko-primorskoj čitaonici, Građanskoj školi u Makarskoj, o izgradnji ceste preko Staze do Vrgorca, kao i potpuni Ljubićev govor prigodom podizanja Kačićeva spomenika na središnjem trgu u Makarskoj. Knjigu upotpunjuju likovni prilozi u tekstu i prilozi vezani uz znanstveni skup održan u Makarskoj, te kazalo osobnih imena i popis slika koji olakšavaju snalaženje u zborniku.

Vicko KAPITANOVIĆ

Mavro ORBINI, *Kraljevstvo Slavena* (prevela Snježana Husić; priredio i napisao uvodnu studiju Franjo Šanjek), biblioteka »Povijest hrvatskih političkih ideja«, kolo 1., knjiga 2., Golden marketing Zagreb, Narodne novine Zagreb, 1999., 623 str.

Godine 1601. u Pesaru je tiskano djelo dubrovačkog benediktinca, povjesnika i prevoditelja Mavra Orbinija pod naslovom *Il Regno degli Slavi hoggi corrottamente detti Schiavoni* (*Kraljevstvo Slavena danas iskrivljeno nazivanih Skjavoni*). Pisano u duhu kasne renesanse i humanizma, Orbinijevo je djelo *egzaltirana pohvala slavenstvu, s odveć idealiziranim slikom duhovnih, intelektualnih i junačkih podviga Slavena, prije svega južnih Slavena* –